

Jan Břeň
O nebezpečích plynoucích z legalizace eutanázie
bakalářská práce
FF UK v Praze
2016

posudek oponenta

Bakalářská práce Jana Břeň je věnována mravní přípustnosti a legalizaci eutanázie a limitům utilitaristické argumentace v rámci této problematiky. V první kapitole autor velmi stručně připomíná některá relevantní pojmová rozlišení, ve druhé se kriticky zabývá několika argumenty ve prospěch eutanázie a lékařem asistované sebevraždy (B. Hooker, T. Hříbek, J. Hardwig), ve třetí se naopak soustředí na dva argumenty proti mravní přípustnosti či legalizaci eutanázie: nejprve na článek J.D. Wallemana „Against the Right to Die“ a posléze (po odbočce k textu J. Waldrona „Dignity, Rank and Rights“) na možnost odmítnout legalizaci eutanázie na základě kantovsky chápeného pojmu důstojnosti.

Bakalářskou práci lze ocenit za sympatický pokus věnovat se tomuto obtížnému tématu a upozornit na meze utilitaricky pojaté argumentace ve prospěch legalizace eutanázie či asistované sebevraždy. Autor si je vědom mnohovrstevnatosti dané problematiky a dovede se v ní na základní úrovni pohybovat, seznámil se s několika základními texty na toto téma a chvályhodně se pokusil nejen o kritickou reflexi některých z nich, ale také o samostatný argument proti legalizaci eutanázie.

Práce nicméně trpí nemalými nedostatky. Samo téma práce není dostatečně vymezené a jasně uchopené. Již její název příliš neodpovídá vlastnímu textu, který se „nebezpečím plynoucím z legalizace eutanázie“ věnuje pouze okrajově. Je také poněkud překvapivý u práce usilující o kritiku konsekvencialistické argumentace. Nejsou totiž „nebezpečí plynoucí z něčeho“ také „konsekvence“? A tematizuje nějak autorův argument vycházející z kantovského pojmu důstojnosti, „nebezpečí plynoucí z eutanázie“?

Výběr zohledněné literatury je značně selektivní a ne vždy jasně odůvodněný. Jan Břeň si např. v úvodu práce vytyčuje za cíl zaměřit se právě na otázku *legalizace* eutanázie, řada diskutovaných argumentů se však týká spíše jejího morálního hodnocení. V jakém smyslu a do jaké míry se například Hříbkův argument týká specificky legalizace eutanázie?

Dojem nedokončenosti práce zesilují některé nenaplněné odkazy na další text práce. Viz např. větu z úvodu: „Jak se však pokusím na jiném místě této práce ukázat, smrt je něco, co k životu neodmyslitelně patří, a míra vyrovnanosti, s níž budeme jednou přistupovat nebo přistupujeme ke smrti, odráží také to, jak vnímáme hodnotu života *per se*.“ Dostojí autor někde tomuto příslibu?

V kontrastu se šíří tematického záběru práce je její malý rozsah (přísně vzato neodpovídá minimálním požadavkům na bakalářskou práci), umocněný navíc tím, že v ní lze nalézt nemalé množství plevebných obrátů, kolokviálních a neobratných formulací (např. zájmy člověka „nepřesahují nezávislou hodnotu, totiž být rozumovým tvorem“; „zvyk sterilního umírání v nemocnicích“) či nezdařilých překladů („utilitarismus z pojímaných pravidel“), případně paušálních obecných postřehů a tvrzení (viz např. začátek str. 8), někdy i věcných chyb (viz např. tvrzení, že České republice není možná žádná podoba dříve vyslovených přání). Mnohých otázek se Jan Břeň pouze letmo dotýká, aniž by je jasněji uchopil, v některých případech (například u argumentu J. Hardwiga) se spokojí s velmi stručným selektivním referátem textů, z nichž vychází, jindy s jejich dosti povrchní kritikou.

Zejména v úvodu práce také bez jakéhokoli rozlišení mísí odbornou a popularizační literaturu.

Jan Břeň se bohužel dopouští závažných nejsnosti či nepřesností i ve filosoficky nejzajímavější, polední části práce, kde se snaží navázat na Kantův pojem důstojnosti. Pokud se nemýlím, Jan Břeň se domnívá, že Kant hájí „pojetí člověka jakožto rozumové bytosti mající v říši účelů absolutní hodnotu, kterou nelze za žádných okolností užívat jako prostředku, předmětu *manipulace*“ a že „druhý zmíněný kategorický imperativ“ „říká, že nesmíme užít lidského života jako prostředku“ (str. 28–29). Odhlédneme-li od otázky, zda užívání něčeho jako prostředku je vždy „manipulací“, vyjadřují tyto věty skutečně Kantův postoj? Není důležité, že autorem citovaná (viz str. 27) formulace kategorického imperativu v *Základech metafyziky mravů* v překladu Ladislava Menzela zní: „jednej tak, abys používal lidství jak ve své osobě, tak i v osobě každého druhého vždy zároveň jako účel a nikdy pouze jako prostředek“ (zdůranění podtržením doplnil autor posudku)?

V jakém smyslu lze tedy na základě takto chápaného kategorického imperativu bez dalšího hovořit o „posvátnosti života“? Připouští ostatně Kant podle Jana Břeně možnost obětování svého vlastního života? A pokud ano, tak na základě jakých důvodů?

V samém závěru poslední části Jan Břeň v návaznosti a J.D. Wallemana upozorňuje na to, že Kantova argumentace nakonec nemíří proti „sebevraždě *per se*, nýbrž pouze proti sebevraždě vykonané z určitého důvodu“ a že „můžeme na základě úcty k lidské důstojnosti vnímat sebevraždu (nebo pomoc s ní) jako vhodný výraz takové úcty, a na těchto základech ji i morálně ospravedlnit“. Na to však bez dalšího zdůvodnění hned namítá: „Nemyslím si ale, že plošné uzákonění možnosti eutanázie nebo asistované sebevraždy je tou správnou odpovědí a že se může zakládat na lidském právu na sebeurčení.“ Jaké jsou tedy nakonec důvody tohoto jeho přesvědčení?

Pokud se nemýlím, zdůvodnění odmítnutí legalizace eutanázie bychom zřejmě podle Jana Břeně měli hledat v tom, že „zákon nemůže být nikdy v tak citlivých otázkách schopen rozlišit, kdy je jeden akt morálně ospravedlnitelnější než druhý, a zároveň určit, které rozhodnutí se skutečně zakládá na nevratné ztrátě důstojnosti a ne na jednotlivých volných pružinách, které jsou určeny vedlejšími podmíněnými účely již velmi nestabilních rozhodnutí umírajících lidí“ (str. 32–33). A také v tom, že „člověk, jehož osoba se postupem času více a více ztrácí, když už prochází posledními (i velmi bolestivými) stádii života, skutečně naši pomoc při umírání potřebuje“ (str. 32). Domnívá se tedy Jan Břeň že podle Kanta může člověk svou důstojnost „nevratně ztratit“? A chce tak nakonec hájit tezi, že eutanázie je někdy mravně přípustná, ba žádoucí? A myslí si, že by toto stanovisko zastával i Kant?

Vzhledem k výše uvedeným nedostatkům nemohu práci bohužel hodnotit jinak než klasifikací „dobře“. Požadavky na bakalářskou práci v oboru filosofie na FF UK však snad ještě splňuje.

V Radvánově, 27. srpna 2016

Štěpán Špínka